

Recht

De juridische positie van verdachten, veroordeelden, publieke figuren en andere individuen

Namen noemen in de media

In Nederland zijn de meeste media traditioneel terughoudend bij het aanduiden van verdachten en andere individuen die in een ongunstig daglicht staan. Wat is de juridische basis van deze terughoudendheid? Gezien recente jurisprudentie van het EHRM, dat een zwaar accent legt op de uitingsvrijheid, kan een journalist eerder namen noemen dan nu gebruikelijk is.

H.J.M. Boukema¹

advocaat bij Pels Rijcken & Droogleevers Fortuijn te Den Haag

Het monster van Assen, Jan S., wordt in de media niet met zijn volledige achternaam genoemd, maar zijn slachtoffer heet voluit Chanel Naomi Eleveld. De van betrokkenheid met drugshandel verdachte Surinaamse politicus D. Bouterse ondervindt geen discretie van de media, in tegenstelling tot verdachten in het Clickfonds-schandaal, Eddy S. en Rein van Z. Twee medeverdachten in die zaak, Dirk de Groot en Han Vermeulen, worden met naam en toenaam genoemd.

Het beleid van de media aangaande het noemen van namen en de uitvoering van dat beleid blijken niet eenduidig te zijn. Over de juridische toelaatbaarheid van het noemen van namen van derden in de publiciteit bestaat evenmin eenduidigheid. De rechtspraak over dit onderwerp is casuïstisch. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat de rechter gelijkwaardige grondrechten dient af te wegen: vrijheid van meningsuiting tegenover persoonlijke levenssfeer, waarbij de rechter deze laatste term ruim uitlegt.

Journalistieke taak en publieke figuren

In de Nederlandse rechtspraak is vastgesteld, vooral onder invloed van de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens (EHRM), dat er geen rangorde tussen grondrechten bestaat.² Uitvloeisel hiervan is dat de uitoefening van het ene grondrecht, de vrijheid van meningsuiting, op zichzelf geen rechtvaardiging vormt voor de inbreuk op het andere grondrecht, het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer, waaronder begrepen het recht op eer en goede naam.³

Indien een journalist de naam van een persoon publiceert, dan behoeft die publicatie geen rechtens relevante inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de genoemde persoon op te leveren. Als die inbreuk er wel is, dient de journalist een rechtvaardiging voor zijn inbreuk te hebben. Hij heeft de stelplicht en, na gemotiveerde betwisting, de bewijslast voor de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond voor zijn publicatie.⁴

In het Peugeot-arrest heeft het EHRM maatstaven geformuleerd voor de afweging van grondrechten in verband met het noemen van namen.⁵ In *Le canard enchaîné* werden recente belastingformulieren van een directeur van de Peugeot-fabrieken en andere gegevens over diens inkomen gepubliceerd in een periode waarin Peugeot moeizaam onderhandelde over loonsverhoging en waarin ernstige arbeidsonrust ontstond. Volgens het hof laat art. 10 EVRM aan de journalist de vrijheid te beoordelen 'whether or not it is necessary to reproduce such documents to ensure credibility'. De journalist heeft de taak en het recht tot het verschaffen van 'reliable and precise information in accordance with the ethics of journalism'. Het hof acht van belang dat de publicatie bedoeld was 'to corroborate the terms of the article in question. The publication of the tax assessment was thus relevant

¹ De schrijver is veel dank verschuldigd aan prof. mr. E.J.H. Schrage, hoogleraar privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam, voor overleg, commentaar en het kritisch lezen van de tekst, alsmede voor zijn bijdrage aan beschouwingen over komend Engels recht en over tuchtrechtelijke en fiscale uitspraken.

² HR 9 jan. 1987, *NJ* 1987, 928. Sedert 1995 toetst de Hoge Raad aan het EVRM en de rechtspraak van het EHRM. Vgl. HR 21 oktober 1984, *NJCM-bull.* 20 april 1995, p. 416, 'Dressed to Kill'.

³ Het laatste recht is een functie van bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Vgl. EHRM 26 april 1995, *NJ* 1996, 497, m.n. E.J. Dommering; *Mediaforum* 1995, p. B 85, 'Oberschlick'. Zie verder M. Bulk, *Rectificatie en uitingsvrijheid*, ac. prft., Amsterdam, 1998, bijv. p. 77.

⁴ Vgl. W.D.H. Asser, *Rechtspraakoverzicht bewijslastverdeling*, 2e druk, Deventer, 1998, vooral p. 39 e.v.

⁵ EHRM 21 jan. 1999, *NJ* 1999, 713, m.n. EJD, 'Peugeot'.

Publieke bestuurders moeten zich van de rechter meer laten welgefallen dan de doorsneeburger maar hoeven niet alles over hun kant te laten gaan

not only to the subject matter, but also to the credibility of the information supplied.'

De Nederlandse rechtspraak brengt een onderscheid aan tussen publieke figuren en privé-personen.⁶ Publieke functionarissen kunnen in het algemeen belang in de media besproken worden. Het Hof Den Haag stelt vast dat publieke bestuurders nu eenmaal met verhoogde belangstelling van de media hebben te rekenen.⁷ De omstandigheid dat zij zich méér moeten laten welgefallen dan de doorsneeburger maakt evenwel niet dat zij alles over hun kant moeten laten gaan. Naast publieke bestuurders zijn er publieke figuren, van wie vooral televisiesterren en sporthelden een goudmijn voor de roddelpers zijn. Zij, en ook andere publieke figuren als captains of industry, hoeven in beginsel geen feitelijk onjuiste publicaties te dulden.⁸ In zijn noot onder het arrest over de kinderen de Borbon Parma legt Brunner een heldere maatstaf aan: 'Waar het verband tussen de gerapporteerde feitelijkheden en de uitoefening van hun functie ontbreekt of zeer zwak is, zal ook de public figure zijn recht op privacy mogen doen gelden.'⁹

Privé-personen die de publiciteit niet zoeken, maar 'huns ondanks' in de belangstelling van de media komen, krijgen van de rechter al spoedig het gelijk aan hun kant: inbreuk op hun persoonlijke levenssfeer is niet nodig.¹⁰

Amerikaanse privacyacties

Het begrip 'persoonlijke levenssfeer' of 'privacy' is niet zonder complicaties. Het heeft in de rechtspraak van EHRM en Nederlandse rechters een andere betekenis dan de oorspronkelijk Amerikaanse term. Het is nuttig om summier de gemeenschappelijke wortel, het Amerikaanse recht, te beschrijven.

In de loop van de twintigste eeuw is in de Verenigde Staten het oorspronkelijke privacybegrip in de betekenis van 'the right to be alone'¹¹ ter bescherming van 'the sacred precincts of private and domestic life' vergaand uitgebreid en genuanceerd. De Amerikaanse privacybescherming valt uiteen in diverse acties: 'publicity placing a person in a false light' en 'publication of truthful but embarrassing private facts'.¹²

Deze privacyacties vereisen vijf elementen:

het publiek maken; de eiser moet identificeerbaar zijn; het moet gaan om ware privé-feiten; er moet geen algemeen belang mee gediend zijn; en ten slotte: publicatie 'must injure the plaintiff's feelings. It must be offensive to persons of ordinary sensibilities.'

De vijf vereisten zijn cumulatief; de Amerikaanse rechter is bezorgd voor de vrijheid van meningsuiting. Een preventief verbod wordt niet gauw uitgevaardigd; de privacyacties zijn doorgaans repressief en gericht op schadevergoeding. Het leerstuk van immateriële schadevergoeding biedt zoals bekend de Amerikaanse justitiabele interessantere perspectieven dan de Nederlandse.

Het publiek maken is er niet reeds tussen twee of meer personen, bijvoorbeeld de onthulling aan collega's dat een medewerker met het HIV-virus is besmet. Het moet gaan om mededelingen aan de grotere of kleinere 'community at large' per krant, tijdschrift, radio of televisie.

In het vereiste van privé-feiten schuilt een belangrijk verschil met de Nederlandse rechtspraak. Alles wat zich in de rechtspraak of in 'public records' afspeelt is niet privé. Alles wat ooit openbaar gemaakt is, onverschillig of de openbaarmaking rechtmatig was, is niet meer privé. Alles wat zich op straat of in publiek toegankelijke ruimtes afspeelt, is niet privé. Dit geldt ook voor foto's die op die plaatsen zijn genomen. De Amerikaanse rechtspraak beschermt in sommige gevallen de belangen van zich gerehabiliteerd hebbende misdadigers, maar enkel tijdsverloop is geen doorslaggevend maatstaf. De publicatie van onware privé-feiten is vrijwel steeds onrechtmatig. Het medium doet er goed aan niets dan de waarheid te publiceren op straffe van forse schadeaanpakken.

De privacyacties zijn te zien als uitzondering op het beginsel dat de waarheid altijd gepubliceerd mag worden ('truth is an absolute defence'¹³), omdat de waarheid het publieke debat in een democratie dient: 'the market place of ideas'. De waarheidsliefde van de Amerikaanse rechter contrasteert met de rechtspraak van de Hoge Raad dat de journalist niet de waarheid hoeft te publiceren; maatgevend is 'de mate waarin ten tijde van de publicatie de verdenkingen steun vonden

6 Vgl. Bulk, a.w., p. 174 e.v., met een bespreking van de jurisprudentie.

7 Hof Den Haag 24 nov. 1994, *NJ* 1996, 59.

8 Zie bijv. Pres. Rb. Haarlem 15 maart 1991, *Mediaforum* 1991, p. B 51, bekrachtigd door Hof Amsterdam 9 jan. 1992; *Mediaforum* 1992, p. B 17, 'Story'.

9 HR 4 maart 1987, *NJ* 1989, 361, m.n. CJHB; 'kinderen de Borbon Parma'.

10 Zie de door Bulk, a.w., p. 179-180 vermelde jurisprudentie.

11 Vgl. Robert D. Sack, *Sack on Defamation, Libel, Slander and Related Problems*, Third Edition, New York, 1999 (losbl.) vol. 1, hfst. 12. De weergave van Amerikaans Recht in deze paragraaf is aan Sack ontleend.

12 Bovendien bestaan er de acties 'appropriation of a person's personality of purposes of trade' en 'intrusion on personal privacy: there is no journalists' privilege to trespass'. Deze laatste actie houdt verband met 'trespassing' en vereist publicatie noch onwaarheid. Voor dit opstel zijn vooral de eerste twee, bovengenoemde acties interessant.

13 Maar zie Sack, a.w., deze paragraaf voor uitzonderingen.

In de VS is wat ooit openbaar gemaakt is, rechtmatig of niet, en wat zich afspeelt op straat of in publieke ruimtes, niet privé

in het toen beschikbare feitenmateriaal'.¹⁴

De Amerikaanse rechter maakt het voor 'public figures' en 'public officials' moeilijk opponenten het zwijgen op te leggen: géén actie 'in the area of public debate' zonder het bewijs dat een onjuiste feitelijke mededeling met 'actual malice' werd gedaan.

Wat het algemeen belang betreft maakt de Amerikaanse rechter zich zorgen 'whether courts are appropriate forums in which to decide what is or is not newsworthy': hij stelt zich terughoudend op, in subtiele jurisprudentie, waarvan de lijn niet altijd duidelijk is.

In sommige gevallen is een grens overschreden en vindt de rechter de publicatie 'serving no more compelling purpose than the satisfaction of curiosity'. In andere gevallen oordeelt de Amerikaanse rechter dat 'revelation may be so intimate and so unwarranted in view of the victim's position as to outrage the community's notions of decency'. In such cases, recovery may be allowed despite the general interest in or 'newsworthiness of the person or event.' Sacks commentaar is: 'Extreme outrageousness of a publication is evidence that it is not a matter of general interest and therefore is unprotected.'

De eerstgenoemde *false light*-actie ten slotte kan worden ingesteld indien iemand in een 'false light' wordt gezet op een manier die 'highly offensive to a reasonable person' zou zijn, of 'a person of ordinary sensibility'. De actie is bedoeld 'to compensate for falsehood, that injure feelings rather than reputation'. De onwaarheid heeft betrekking op feiten, maar publicaties 'in clearly fantasy, joke or spoof, or opinion will not support a claim'. Columnisten kunnen hun gang gaan.

Eerbiediging persoonlijke levenssfeer

De twee belangrijkste verschillen tussen de Nederlandse en de Amerikaanse privacy-jurisprudentie zijn de harde Amerikaanse eis aan de waarheid van media-uitingen en verder de regel dat hetgeen publiek is, per definitie niet (meer) onder privacy valt.

In Nederland bestaat, de neiging de verspreiding van ook publiek toegankelijke informatie tegen te gaan met een beroep op privacy.¹⁵ De vierde tranche van de Algemene

wet bestuursrecht vereist in art. 2.3.4.1 als algemene uitzondering op het verstrekken van informatie een afweging in verband met de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Daartegenover staat het beleid van sommige rechtbanken gegevens over faillissementen en schuldsanering op internet te publiceren. Dit beleid zal zijn ingegeven door de eisen die het maatschappelijk verkeer stelt en bouwt voort op de publicatie van zulke gegevens in de *Staatscourant*.

Redacties van bladen waarin rechterlijke uitspraken worden gepubliceerd, plegen tegenwoordig namen en woonplaatsen van verdachten weg te laten en hetzelfde te doen in echtscheidingszaken, zaken over fouten van beroepsbeoefenaren en hun slachtoffers, alsmede in overige zaken van tragiek in de persoonlijke sfeer.

De website van de rechterlijke macht baseert de richtlijnen voor het anonimiseren van rechterlijke uitspraken op art. 1 Wet persoonsregistraties.¹⁶ Het bewaren en tezamen kunnen raadplegen van rechterlijke uitspraken levert een 'samenhangende verzameling van op verschillende personen betrekking hebbende persoonsgegevens' op. Deze wet beperkt 'het in het EVRM en de grondwet verankerde beginsel van openbaarheid van procesvoering en – in het verlengde daarvan – openbaarmaking van de uitspraak'. Het EHRM wijst in bepaalde gevallen geanonimiseerde arresten, terwijl het hof in het Bergens Tidende-arrest¹⁷ de publicatie in een Noorse krant over de praktijkvoering van een herkenbare plastisch chirurg wél toelaatbaar achtte.¹⁸

Uitspraken Raad voor de Journalistiek

In het genoemde Peugeot-arrest hecht het EHRM waarde aan 'the ethics of journalism' bij zijn beoordeling over de rechtmatigheid van een publicatie. De vraag rijst wat in Nederland onder 'the ethics of journalism' wordt verstaan. De Raad voor de Journalistiek beoordeelt of een publicatie de journalistieke toets der kritiek kan doorstaan, maar in journalistieke kring is men het niet eens over de waarde en betekenis van zijn uitspraken.

14 HR 24 juni 1983, *NJ* 1984, 801. Zie ook conclusie OM voor HR 17 mei 1991, *NJ* 1991, 464; § 16 e.v.

15 Deze neiging bestaat mede onder invloed van Richtlijn 95/46 EG van het Europees Parlement en de Raad van Europa van 24 oktober 1995 en de Wet Persoonsregistraties, later dit jaar te vervangen door de Wet bescherming persoonsgegevens.

16 Vgl. www.rechtspraak.nl/uitspraak/richtlijnen.htm.

17 Zie bijv. EHRM 2 mei 2000, *NJ* 2001, 65, 'Bergens Tidende'.

18 Een heel specifiek geval waarin de rechter het bevel gaf namen te noemen betrof de werkgever die op verzoek van zijn werknemster weigerde haar adresgegevens te melden in het kader van een aan te vragen voorlopig getuigenverhoor: bescherming van privacy heeft geen voorrang boven rechterlijke waarheidsvinding; Pres. Rb. Middelburg 31 aug. 2000, *KG* 2000, 226.

In haar bespreking van een reeks uitspraken door de Raad voor de Journalistiek stelt de juriste en journaliste Jeanne Doomen dat het niet gemakkelijk is een beleid te ontwaren in de journalistieke praktijk of in de uitspraken van de Raad voor Journalistiek. 'Alleen met betrekking tot de bescherming van verdachten is sprake van een soort algemene leer', aldus Doomen.¹⁹ Voor anderen wordt de privacy van personen gerespecteerd 'tenzij er een hoger belang is, de nieuwswaarde in een concreet geval de doorslag geeft of degene die klaagt over schending eerst zelf de publiciteit heeft gezocht'.

De uitspraken van de Raad voor de Journalistiek geven inzicht in de onder journalisten vigerende gebruiken. Niet alle journalisten erkennen het gezag van de Raad; sommige journalisten verschijnen zelfs niet om verweer te voeren. De raad heeft geen sanctiemiddelen, maar (soms) wel gezag.²⁰ Dit laatste blijkt uit een arrest van het Amsterdamse Hof dat ter motivering van de onrechtmatigheid van een media-uiting eenvoudig de dragende overwegingen van een uitspraak van de raad citeerde.²¹ Het blijkt ook uit uitspraken van het EHRM.²² Aldus wordt de maatschappelijke zorgvuldigheidsnorm van art. 6:162 BW ingekleurd door de in een (deel van de) beroepsgroep vigerende opvattingen.

Nieuwswaardigheid en bescherming

De nieuwswaardigheid 'kan het recht op privacy van de mensen die in het art. voorkomen naar de achtergrond dringen'.²³ Foto's van mensen die in het kader van een politieactie (tegen drugshandelaren of voetbalvandalen) worden aangehouden zijn toelaatbaar. Omdat zij een nieuwsfeit weergeven, mogen zij worden geplaatst zolang het fotobijchrift maar niet meer of anders suggereert dan er in werkelijkheid aan de hand is.²⁴ De raad gaat nog verder: 'Ook het voorkomen van mystificaties en/of verwarring met andere personen kan rechtvaardigen dat iemand met naam en toenaam in een bericht wordt vermeld (...). En bekende personen (...) en mensen die zelf de publiciteit hebben gezocht (...) kunnen eveneens verwachten zichzelf herkenbaar in de krant aan te treffen'.²⁵

Kennelijk is er, ter voorkoming van 'mystificaties en/of verwarring met andere perso-

nen', ondanks een ongunstige context, aanleiding om voor sommigen de nieuwswaardigheid minder zwaar te laten wegen. Voor verdachten van een strafbaar feit 'geldt als algemene regel dat de herkenbaarheid zoveel mogelijk moet worden beperkt'.²⁶ Die beperking wordt bereikt 'door verdachten te anonimiseren of hen met initialen aan te duiden'.²⁷ De Raad voor de Journalistiek gaat nog verder: 'Andere overbodige persoonsaanduidingen zoals 'Turks koffiehuisshouder uit de Tweede Jan Steenstraat' (...), voornamelijk plus straatnaam (...) moeten worden vermeden'.²⁸

Het beleid aangaande de publicatie van portretten is wisselend. 'De publicatie van foto's van het justitieel apparaat in actie (aanhouding, transport) is toelaatbaar (...), foto's die in een ander verband van de verdachte zijn gemaakt niet'.²⁹ Het afdrucken van tekeningen van verdachten in de rechtspraak wordt door de raad gesauveerd omdat het 'een in de Nederlandse journalistiek aanvaarde gewoonte' is.³⁰ De raad ontgaat de discrepantie niet en spreekt later over 'een goede journalistieke gewoonte' om slechts een 'niet duidelijk herkenbare foto of tekening te plaatsen'.³¹ Tijdens de zitting moet de verdachte of zijn advocaat maar bezwaar maken tegen het portretteren, aldus de raad,³² die de journalist verder vermaant tot extra voorzichtigheid bij berichtgeving 'over mensen die nog slechts in de opsporingsfase zijn beland (...) of bij wie het justitiële contact al weer enige jaren achter hen ligt'.³³

Voor anderen dan verdachten of veroordeelden is het beleid van de Raad voor de Journalistiek na 1987 gewijzigd.³⁴ De raad oordeelt dat 'het noemen van de namen van slachtoffers 'maatschappelijk van belang' zou zijn' en verder 'dat initialen zijn gemonopoliseerd voor de aanduiding van verdachten; dat het weglaten van de naam van een slachtoffer zou afdoen aan de publiciteitswaarde van een bericht en dat dat slechts moet gebeuren als er "bijzondere redenen" voor zijn'.³⁵ Zulke 'bijzondere redenen' kunnen gelden voor getuigen van een misdrijf wier leven gevaar loopt, familieleden van slachtoffers, 'geestelijk gestoorde', drugsgebruikers en 'mensen met een afwijkende levenswijze'.³⁶ Voor civiele procedures gelden geen publicitaire beperkin-

19 Jeanne Doomen, *Opinies over journalistiek gedrag. De uitspraken van de Raad voor de Journalistiek 1960-1987*, Arnhem, 1987, p. 137.

20 Tijdens de jaarvergadering van de Nederlandse Orde van Advocaten te Rotterdam d.d. 6 okt. 2000 verklaarde de journalist Martin van Amerongen: 'De Raad voor de Journalistiek heeft bij ons dus nooit hoog in aanzien gestaan. Dit aanzien is op dit moment lager dan ooit. Elsevier heeft recentelijk laten weten niets meer met de raad te maken te willen hebben. Hetzelfde geldt voor RTL4, de omroepvereniging die de confidenties van de crimineel Mink K. heeft uitgezonden. De hoofdredacteur van de *Volkskrant* constateerde dat het gezag van de raad niet veel meer waard is. De hoofdredacteur van *HP/De Tijd* hekelde de 'flutzaken' waarmee de raad zijn tijd vermorst. *Trouw* noemde de raad 'een kreupel eendje'. Samenvattend, de Raad voor de Journalistiek, het geweten van verslaggevend Nederland, 'stelt bijna niets voor', zei de voorzitter van – nota bene – het bestuur van de Raad voor de Journalistiek. 'Wie zijn wij om een dergelijke deskundige tegen te spreken?' *Advocatenblad* 20 okt. 2000, p. 822.

21 Hof Amsterdam 20 okt. 1988, *NJ* 1989, 724.

22 EHRM 27 maart 1996, *Mediaforum* 1996/5, B 69 - B 76, 'Goodwin'; EHRM 21 jan. 1999, *Mediaforum* 1999/3, p. 83 e.v., 'Fressoz & Roire'; EHRM 26 april 1995, *NJ* 1996, 497, m.n. EJD, 'Prager & Oberschlick'; EHRM 21 jan. 1999, *NJ* 1999, 713, m.n. EJD, 'Peugeot'.

23 Doomen, a.w., p. 138.

24 Ibidem.

25 Ibidem.

26 Idem, p. 143.

27 Ibidem.

28 Idem, p. 143, 144. Naamsvermelding is niet ontoelaatbaar indien het misdrijf waarvan de betrokkene wordt verdacht, in verband staat met een door deze uitgeoefende openbare functie, welke functie kenbaar is uit de openbare registers. Zie Raad voor de Journalistiek 13 juli 2000, uitspraak 2000-46, 'Korpers vs. Hoofdredacteur Nieuwe Revu'.

29 Idem, p. 144.

30 Ibidem.

31 Ibidem.

32 Ibidem.

33 Ibidem.

34 Idem, p. 153. Opmerkelijk is dat de beleidswijziging is geconstateerd in hetzelfde jaar als dat van de publicatie van het boek.

35 Idem, p. 153.

36 Ibidem.

**Van verdachten
moet de
herkenbaarheid zo
veel mogelijk
worden beperkt**

37 Het EVRM is in Engeland rechtstreeks van kracht sinds de invoering van de Human Rights Act in oktober 2000.

38 *In the High Court of Justice, Queens Bench Division*; Jon Venables, Robert Thompson v. News Group Newspapers Limited, Associated Newspapers Limited, MGM Limited; zie Richard Morris, 'When life is one big lie', Case No.: HQ 0004986 & HQ 0004737; www.courtservice.gov.uk; *The Times*, January 10, 2001, *Times 2*, p. 2, 3.

39 Een journalist moest namen noemen: 'In the present case the object of the proceedings was in the interests of justice and constituted more than one legitimate aim under article 10. Unless and until the source was identified and dismissed, there had to be a significant risk that his or her venality would lead to the sale of further confidential information. Finally, the disclosure of confidential medical records to the press was misconduct which was not merely of concern to the individual establishment in which it occurred. It was an attack on an area of confidentiality which should be safeguarded in any democratic society. The protection of patient information was of vital concern to the National Health Service and, his Lordship suspected, to health services throughout Europe.' Vgl. *The Times*, a.w., p. 29; Court of Appeal 18 December 2000, *Ashworth Security Hospital v. MGN Ltd.*, Case No. 2000/2250/A2; www.courtservice.gov.uk. Gelet op EHRM 27 maart 1967, *NJ* 1996, 577, m.n. EJD, 'Goodwin', zal het laatste woord over deze materie nog niet gesproken zijn.

Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk lijkt de publicatie van portretten, ook van verdachten, rechtmatig te zijn; daar kan verandering in komen indien de wijze van totstandkoming onrechtmatig is.³⁷ Een interessante testcase of de Engelsen zullen moeten rekenen met een belangrijke wijziging van hun rechtspraak is het verzoekschrift van de moordenaars van James Bulger. Deze waren tien jaar oud toen zij in 1993 de kleuter James Bulger meenamen om hem op een spoorlijn in Liverpool te doden. Zolang zij minderjarig waren gold een verbod op perspublicaties met betrekking tot hun achtergronden en hun doen en laten. Hun advocaten pogen thans een verlenging van dit verbod te krijgen teneinde hun kansen op resocialisatie en (re-)integratie in de maatschappij niet bij voorbaat tot nihil te reduceren. De zaak diende 8 januari 2001 voor Dame Elizabeth Butler-Sloss, de president van de High Court's Family Division.³⁸

De Engelse rechter verbood drie uitgevers in Engeland en Wales gegevens over de nieuwe identiteit van de twee veroordeelden bekend te maken. Het High Court citeert met instemming de beroemde overweging van Oliver Wendell Holmes: 'The best test of truth is the power of the thought to get itself accepted in the competition of the market.' In verscheidene overwegingen benadrukt het High Court het belang van de vrijheid van meningsuiting. Vervolgens toetst het High Court aan de bepalingen van het EVRM. Het High Court stelt niet dat het door art. 10 EVRM beschermde recht op één lijn staat met de in de beslissing beoordeelde rechten die beschermd worden door art. 1 (recht op leven), 3 (verbod van foltering) en 8 (recht op eerbiediging van privé, familie- en gezinsleven) EVRM, maar citeert precedenten met overwegingen als 'you cannot have particular regard to Article 10 without having equally particular regard at the very least to Article 8' en 'it seems to me inescapable that section 12 (4) makes the right to life,

which is protected by Article 2 and implicitly by Article 10 (2), as relevant as the right of free expression'.

Het noemen van namen van verdachten en veroordeelden vindt het High Court geen 'breach of confidence action [which] could fill the gap in English law which is filled by privacy law in other developed countries', maar de onderwerpelijke zaak is zonder precedent, 'exceptional', omdat 'there is a real possibility that the claimants may be the objects of revenge attacks, the potential breaches of Articles 2, 3 and 8 have to be evaluated with great care.'

Het staat te bezien hoe effectief zo'n verbod is. Nieuwsvoorziening door niet bij het geding betrokken media, alsmede buitenlandse media en internet, vallen buiten het rechterlijk verbod. De toepassing van de *Contempt of Court Act 1981* om niet bij het geding betrokken media de mond te snoeren, of juist te openen³⁹ wordt door de Engelse rechter eveneens uitgebreid getoetst aan art. 10 EVRM.

Mary Bell, die in 1986 elf jaar oud was toen zij twee kleine kinderen ombracht, verkreeg een dergelijk verbod, net als de moordenaars van James Bulger, maar deze *injunction* werd uitdrukkelijk verleend in het belang van de minderjarige dochter van Mary Bell (die daartoe onder rechterlijk toezicht werd geplaatst) en dit verbod zal expireren zodra die dochter meerderjarig wordt.

Te bezien valt of, en zo ja op welke wijze, het EHRM overigens zal ingrijpen in de bestaande Engelse rechtsverhoudingen. Afgaande op 'News Verlags' kunnen de Engelsen er voorlopig van uitgaan dat een wijziging van hun rechtspraak over het noemen van namen niet is te verwachten, behalve wellicht ten aanzien van resocialiserende veroordeelden.

De bescherming van de persoonlijke levenssfeer is uitgedijd tot publiek toegankelijke gegevens die een inbreuk kunnen opleveren

gen, behoudens die met een 'gevoelig karakter', zoals echtscheidingsperikelen.

Voor het plaatsen van foto's velt de raad wisselende oordelen die kennelijk proberen de geïllustreerde media niet te veel te hinderen en anderzijds schrijnend zielige gevallen te sparen.⁴⁰

De normen voor behoorlijke journalistiek, zoals de Raad voor de Journalistiek die formuleert, zijn weliswaar behulpzaam bij het zoeken naar 'the ethics of journalism', maar zijn niet maatgevend, mede vanwege de in journalistieke kring omstreden status van deze Raad. Het EHRM verwijst in het *Peugeot* arrest in verband met 'the ethics of journalism' naar het *Goodwin* arrest.⁴¹ Het laatste arrest beslecht een dispuut over de reikwijdte van bescherming van journalistieke bronnen over dit onderwerp en verwijst naar specifieke internationale verklaringen: een European Ministerial Conference on Mass Media Policy en een uitspraak van het Europees Parlement (nl. Resolution on the Confidentiality of Journalists' Sources).⁴² De verwijzing in het *Peugeot* arrest naar *Goodwin*, brengt ons niet verder bij de vaststelling wat het EHRM onder 'the ethics of journalism' zou verstaan in verband met het noemen van namen in het licht van de overweging dat de journalist namen mag noemen 'to ensure credibility': art. 10 EVRM 'protects journalists' rights to divulge information on issues of general interest provided that they are acting in good faith and on an accurate factual basis and provide 'reliable and precise' information in accordance with the ethics of journalism.'

Kortom: de bescherming van de persoonlijke levenssfeer is ver van de Amerikaanse doctrine uitgedijd tot publiek toegankelijke gegevens, waarvan de publicatie, niettegenstaande de publieke toegankelijkheid, een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer kan opleveren. De uitspraken van de Raad voor de Journalistiek zijn in verband met privacybescherming niet (meer) maatgevend.

Journalistieke vrijheid verruimd

Het EHRM heeft recentelijk in verband met publicatie van portretten een voor de media gunstige overweging gegeven: 'The Court recalls that it is not for the Court, or for the

national courts for that matter, to substitute their own views of those of the press as to what technique of reporting should be adopted by journalists. Article 10 protects not only the substance of ideas and information but also the form in which they are conveyed (...).'⁴³

De Hoge Raad had voordien al het einde gemarkeerd van de uitbreiding van bescherming van het portretrecht, door te overwegen dat een afweging tussen het belang van de geportretteerde en het medium gepast is.⁴⁴ Uit de geciteerde uitspraak 'New Verlags' is de regel te construeren dat in beginsel de publicatie van portretten geoorloofd is tenzij, naar mag worden aangenomen, zwaarwegende belangen van de geportretteerde zich ertegen verzetten. Deze regel lijkt een lagere drempel voor publicatie op te leveren dan het 'redelijk belang' van art. 21 Auteurswet 1912.

Criteria van het EHRM

Het Europees Hof voor de rechten van de mens heeft strenge maatstaven geformuleerd om vast te stellen of een verbod van een media-uiting toelaatbaar is.⁴⁵ De rechter moet ambtshalve aan die cumulatieve maatstaven toetsen. De vraag of de rechter mag verbieden de namen van derden in media-uitingen te noemen, kan aan de hand van die maatstaven worden beantwoord.

De eerste maatstaf is: is er een beperking van de uitingsvrijheid? Zo ja, dan geldt als tweede maatstaf of de beperking is voorzien bij wet: heeft de inbreuk op de uitingsvrijheid een basis in *domestic law* en voldoet het aan het vereiste van *accessibility* doordat het recht waarop die beperking rust, voldoende kenbaar is, en voldoet het nationale recht aan het vereiste van *foreseeability* doordat het recht waarop de beperking berust, met voldoende precisie is geformuleerd?

De derde maatstaf is of de inbreuk een *legitimate aim* dient (i.c. 'de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen', zie art. 10 lid 2 EVRM) en de vierde betreft de vraag of de beperking *necessary in a democratic society* is, dat wil zeggen of er sprake is van een *pressing social need* en of de inbreuk voldoet aan het vereiste van *proportionality*. Dit laatste vereiste impliceert een afweging van belangen. Uit de jurisprudentie van het EHRM blijkt zijn beleid de vrijheid van meningsuiting te bevorderen.

40 Idem, p. 164 e.v.

41 ERHM 27 maart 1996, NJ 1996, 577, m.n. EJD; *Goodwin*

42 Zie § 39 van het *Goodwin* arrest over de vraag of de gevraagde inbreuk op de bestemming van journalistieke bronnen 'necessary in a democratic society' is.

43 EHRM 11 januari 2000, *Mediaforum* 2000, 14, 'News Verlags'.

44 HR 21 jan. 1994, NJ 1994, 473, m.n. DWFV, 'Ferdi E.'.

45 Zie Bulk, a.w., p. 54.

**Recentelijk
oordeelde het EHRM
dat het publiceren
van portretten in
beginsel rechtmatig
is, evenals het
noemen van namen**

Degene die zijn naam bij wege van preventief verbod uit de media wil houden, heeft een zware stelplicht en bewijslast.⁴⁶ De vraag of de rechter een preventief verbod mag opleggen tot het noemen van namen is te onderscheiden van de vraag of het noemen van namen in media-uitingen als onrechtmatig is te bestempelen en aanleiding geeft tot schadevergoeding. In zijn algemeenheid is deze vraag niet in de Nederlandse rechtspraak beantwoord, evenmin als in de rechtspraak van het EHRM.

De uitspraken van het EHRM hebben voorrang en om die reden kunnen enkele hypothesen worden geformuleerd op basis van het eerdergenoemde, recente News-Verlags-arrest. In dit arrest liet het EHRM aan journalisten de vrijheid hun publicaties in te kleiden en met een portret te illustreren. Indien het meerdere is toegestaan: een portret bij het bespreken van personen, dan is het mindere ook geoorloofd. Uit 'News Verlags' is af te leiden dat, nu het publiceren van portretten in beginsel rechtmatig is, ook het noemen van namen in publicaties in beginsel als rechtmatig beschouwd kan worden, mede uitgaande van het in onze pluriforme democratie vereiste vrije debat en de daartoe vereiste vrijheid van meningsuiting, die een vrijheid van weergave van ware feiten impliceert. Gelet op de in omringende landen bestaande gebruiken en vrijheden van de media (zie kader op p. 173) is het goed mogelijk dat het EHRM over het dilemma 'namen niet noemen ter bescherming van de privacy tegenover de vrijheid van meningsuiting' zal beslissen ten gunste van het laatste.

Het EHRM zal zich nog moeten buigen over de vraag die de Nederlandse en de Amerikaanse rechter al hebben beantwoord, namelijk of verdachten, respectievelijk veroordeelden, recht hebben op een ruimere bescherming van de persoonlijke levenssfeer dan andere burgers.

**Nauwkeurigheid en
terughoudendheid**

Eerder is gesuggereerd dat de genoemde rechtstelsels hun eigen 'checks and balances' hebben om conflicterende rechten en belangen in verband met de vrijheid van meningsuiting en privacybescherming af te wegen. Tegenover de grotere vrijheden van de media in

Engeland bij publicatie staat de hoge eis die aan de waarheid en contextuele juistheid van publicaties wordt gesteld en de harde sanctie van hoge schadevergoedingen, waaronder 'punitive damages' voor de media die zich vergalopperen. Vergelijk dat met onze doctrine dat van de journalist niet wordt geëist de waarheid te publiceren, maar dat maatgevend is 'de mate waarin ten tijde van de publicatie de verdenkingen steun vonden in het toen beschikbare feitenmateriaal'.⁴⁷ De in Nederland opgelegde schadevergoedingen van immateriële aard omvatten in de loop der jaren hogere bedragen, maar hebben nog niet de Engelse hoogte bereikt. De vraag is gelegitimeerd of de Nederlandse journalist dezelfde urgentie voelt als de Engelse journalist (of diens uitgever) tot nauwkeurige berichtgeving.

Wij kunnen niet verwachten dat het ene stelsel van rechten en plichten zonder meer wordt ingeruild voor het andere stelsel, of dat alleen enkele elementen zullen worden ingewisseld. Het EHRM zal nadere uitspraken moeten doen. Totdat het zover is, brengt de usantiële bescherming van verdachten en veroordeelden hier te lande terughoudendheid mee bij het noemen van hun namen.

Op deze terughoudendheid bestaan uitzonderingen. Wanneer de naam van de verdachte algemeen en wijd verbreid is, kan het vermelden van enkel de initialen achterwege blijven omdat die redelijkerwijs niet het beoogde belang van privacybescherming kan bieden. De tweede uitzondering is dat sommige verdachten die hun onschuld publiekelijk bepleiten, het vermelden van initialen incriminerend vinden en hun naam voluit vermeld willen zien, bij voorkeur onder gelijktijdige aantekening van hun ingeroepen onschuld.

Voor veroordeelden geldt dat zij, in het kader van de beoogde resocialisatie, aanspraak kunnen maken op het niet vermelden van hun naam. De Hoge Raad was hier uitgesproken over in het arrest-Van G./Het Parool⁴⁸: 'Eerbied voor de menselijke persoon brengt mee dat aan een veroordeelde zijn daad, nadat hij haar heeft geboet, in beginsel niet meer wordt nagehouden.'

⁴⁶ Het EHRM oordeelde: '(...) the dangers inherent in prior restraints are such that they call for the most careful scrutiny on the part of the Court'. Vgl. EHRM 26 november 1991, *NJ* 1992, 457, m.n. EJD, 'Spycatcher'; r.o. 60.

⁴⁷ Zie noot 12.

⁴⁸ HR 6 jan. 1995, *NJ* 1995, 422; m.n. EJD, 'Van G./Het Parool'.

De tuchtrechter laat de namen van beoordeelde advocaten weg maar journalisten weten de namen van bekende advocaten te achterhalen

Tuchtrechtelijke en fiscale uitspraken

Naar Nederlands recht is een aantal wettelijke regelingen over het noemen van namen van kracht. Zo is bij de wet van 15 juni 1972, S. 394, aan de (overigens inmiddels alweer ingetrokken) Medische Tuchtwet een art.13 A toegevoegd over openbaarheid van tuchtrechtelijke uitspraken. Achtergrond daarvan was dat het vertrouwen dat door de gemeenschap in medische tuchtspraak moet kunnen worden gesteld, naar de mening van de wetgever 'niet is gediend met een wijze van rechtspleging die zich grotendeels aan de waarneming onttrekt'.

Daarmee strookt een uitvoeringsregeling als destijds neergelegd in art. 62 lid 4 Reglement Medisch Tuchtrecht en Oplossing van Geschillen, die inhoudt dat, indien een medisch tuchtcollege besluit uitspraak te doen in het openbaar, de voorzitter ermee belast is plaats, dag en uur van de uitspraak vast te stellen. De griffier diende deze beschikking met een voldoende duidelijke aanduiding bekend te maken; toelaatbaar was dat de voorzitter daartoe vermelding van de naam en de woonplaats van de betrokkene in de advertentie van de griffier nodig oordeelde.⁴⁹ Een dergelijke bekendmaking was blijkens de kamerstukken zelfs verplicht in geval van ontzegging, opdat het publiek weet dat betrokkene de bevoegdheid voor altijd is komen te ontvallen.⁵⁰ Bij schorsing (per definitie tijdelijk van aard, met een maximum van een jaar) had het tuchtcollege een discretionaire bevoegdheid om de personalia van betrokkene al dan niet te onthullen, tot in de advertentie waarin de uitspraak wordt aangekondigd toe.

Onder de nieuwe Wet BIG is de zaak iets anders komen te liggen. Art. 13 B van de Medische Tuchtwet inzake de publicatie van tuchtrechtelijke uitspraken tegen (para)medici in het algemeen belang vindt zijn correlaat in art. 71 Wet BIG. Publicatie met naam en toenaam is in het geval van ontzegging niet meer imperatief voorgeschreven. In het register is immers te zien of er sprake is van schorsing, (gedeeltelijke) ontzegging of doorhaling van de inschrijving. Door raadpleging van dat register weet het publiek voldoende met betrekking tot de bevoegdheid van betrokkene en de daaromtrent getroffen

maatregelen. De vraag rijst wie van het publiek die registers gaat raadplegen. Zou een journalist dit doen en de resultaten vervolgens publiceren, dan is daar vermoedelijk uitsluitend een rechtvaardigingsgrond voor aanwezig indien de betrokkene (para)medische handelingen verricht. Maar wellicht laat de rechter in alle gevallen de privacybescherming zwaarder wegen.

De Advocatenwet bevat bepalingen voor beperkte openbaarmaking van de volgens art. 48 in het openbaar uit te spreken tuchtrechtelijke beslissingen aan de deken, de klager en, in sommige gevallen, de rechtbank bij welke de advocaat is ingeschreven.⁵¹ De Raden van Discipline en het Hof van Discipline blijken het beleid te voeren de namen van tuchtrechtelijk beoordeelde advocaten weg te laten uit aan derden verstrekte afschriften van uitspraken. In recente krantenartikelen is te lezen dat journalisten de namen van bekende advocaten aan wie een tuchtrechtelijke maatregel is opgelegd, weten te achterhalen en vervolgens publiceren.

Een andere relevante wettelijke regeling is de in art. 67 van de Algemene wet inzake rijksbelastingen neergelegde fiscale geheimhoudingsplicht 'nopens de persoon of de zaken' van belastingplichtigen. Het verstrekken van rechterlijke uitspraken in fiscale zaken werd geregeld in art. 5 lid 9 van de inmiddels ingetrokken Wet administratieve rechtspraak belastingzaken. Deze voorzag in een machtiging van de (voorzitter van de) behandelende kamer aan derden uitspraken geblyndeerd te verstrekken, dat wil zeggen op zodanige wijze bewerken dat de identiteit van de bij de zaak betrokkenen voor de lezer van het (vak)blad waarin de uitspraak wordt gepubliceerd, niet meer te herkennen is.⁵²

Deze materie zal in de toekomst bestreken kunnen worden door de regeling die is voorzien in art. 2.3.4.1 van de vierde tranche van de Algemene wet bestuursrecht, die als uitzondering op het verstrekken van informatie een afweging verlangt in verband met de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Zolang deze vierde tranche nog niet is ingevoerd zal de Wet bescherming persoonsregistratie, respectievelijk de Wet bescherming persoonsgegevens, als generieke regeling kun-

49 HR 24 april 1998, *NJ* 1998, 605.

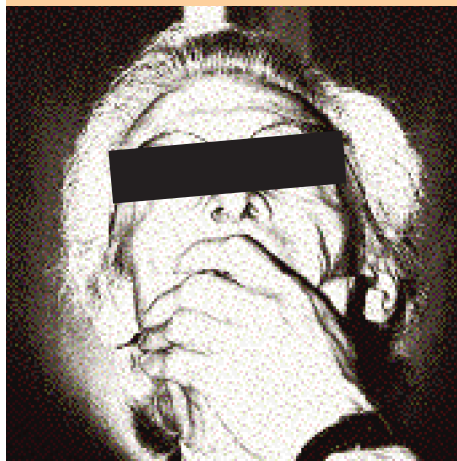
50 *TK* 1968-1969, 9992 en *TK* 1969-1970, 9992.

51 Vgl. art. 50 en art. 58 Advocatenwet.

52 In dezelfde richting gaat een advies van de Registratiekamer d.d. 11 maart 1967 (Advies inzake jurisprudentiedatabanken 95.V.113.03). Zie hierover F. Kuitenbrouwer, 'Jurisprudentie op Internet, Anonimisering struikelblok voor openbaarheid', *Advocatenblad* 3 maart 2000, p. 183-185. Intussen is het probleem van de databanken houdende persoonsgegevens een ander dan hetgeen in dit opstel aan de orde is gesteld. Naast de algemene Wet persoonsregistraties, resp. in de loop van 2001 de Wet bescherming persoonsgegevens, bestaan er tal van bijzondere wetten, zoals de Wet politie-registers.

De Nederlandse terughoudendheid blijft wellicht niet in stand onder nieuwe jurisprudentie van het EHRM

nen gelden ter legitimering van het op grond van de Algemene wet inzake rijksbelastingen gevoerde beleid.

Nodig voor geloofwaardigheid?

De in Nederland geldende terughoudendheid bij het in media-uitingen noemen van namen van verdachten en veroordeelden berust vooral op journalistieke gebruiken en incidentele rechtspraak. De rechtspraak wordt gekenmerkt door een extensieve uitleg van het begrip 'bescherming van de persoonlijke levenssfeer'. Het staat te bezien of deze rechtspraak standhoudt indien het EHRM er een oordeel over zal vellen. Nu al is te verdedigen dat een preventief verbod tot het noemen van namen niet spoedig zal kunnen worden toegevoegd.

Het Peugeot-arrest van het EHRM biedt intussen een bruikbare indicatie voor de juridische geoorlooftheid van het noemen van namen in de media:⁵³ is het noemen van namen nodig voor de geloofwaardigheid van de publicatie? De journalist heeft immers de taak en het recht informatie 'reliable and pre-

cise' te presenteren, in overeenstemming met 'the standards governing his profession as a journalist'.⁵⁴ Art. 10 EVRM beschermt, kortom, het recht van journalisten informatie over kwesties van algemeen belang openbaar te maken onder de voorwaarde dat zij te goeder trouw handelen op een feitelijk accurate basis en daarmee betrouwbare, nauwkeurige en controleerbare informatie leveren in overeenstemming met regels van behoorlijke journalistieke beroepsuitoefening.

Geheel duidelijk is deze Peugeot-leer niet, omdat het juridisch oordeel over hetgeen een goed journalist betaamt niet alleen door vakgenoten wordt bepaald maar vooral door de rechter, die soms rekening houdt met opinies van de Raad voor de Journalistiek. Bovendien anonimiseert het EHRM⁵⁵ in de publicatie van het Bergens Tidende-arrest de naam van een plastisch chirurg, terwijl het hof in hetzelfde arrest de kritische publicatie in een Noors dagblad over deze met naam genoemde arts sauveerde. Het laatste woord over namen noemen zal uit Straatsburg moeten komen. n

(advertentie)

*Voor al uw
ambtelijke
opdrachten*

BUIK EN VAN DER HORST
gerechtsdeurwaarderskantoor

BUIK EN VAN DER HORST
gerechtsdeurwaarders
buikvdhorst@buikld.nl

Hoozemarkt 3a
 Postbus 91032
 2301 EC Leiden
 tel: 071 - 5167045
 fax: 071 - 5144877

53 EHRM 21 jan. 1999, *NJ* 1999, 713, m.n. EJD, 'Peugeot'.

54 EHRM 21 jan. 1999, *NJ* 1999, 713, m.n. EJD, 'Peugeot'.
 Zie verder EHRM 20 mei 1999, *NJ* 1999, 27, 'Bladet Tromsø', m.n. A.J. Nieuwenhuis; EHRM 8 juli 1999; *Mediaforum* 1999/9, p. 244-251, 'Sürek', m.n. G.A.I. Schuijt.

55 EHRM 2 mei 2000, *NJ* 2001, 65; 'Bergens Tidende'.